

DN DEBATT

DN Debatt. "EU tvingar Sverige att ändra klimatpolitik"

UPPDATERAD 2022-02-24 PUBLICERAD 2022-02-22

Om EU kan fasa ut sitt fossilberoende vore det en enorm framgång för klimatarbetet, skriver John Hassler. Foto: Pontus Lundahl/TT

DN DEBATT 23/2.

John Hassler, professor i nationalekonomi med fokus på klimat: EU-kommissionens senaste förslag för att nå klimatmålen innebär att Sverige måste byta inriktning. När EU sätter gränser för hela unionen, blir fokuset på nationella utsläpp förlegat. Reduktionsplikt och annat bör skrotas. Det viktiga blir att göra strukturomvandlingen socialt acceptabel.

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s klimatreporter Jannike Kihlberg ger dig veckans viktigaste läsning om klimatkrisen – nyheter, granskningar, fördjupningar och intervjuer.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

EU har i lag bestämt att unionen som helhet ska bli klimatneutral senast 2050. EU-kommissionen har nyligen lagt fram förslag för hur detta ska gå till. Intensiva förhandlingar pågår nu mellan unionens regeringar, kommissionen och EU-parlamentet.

Förslagen innebär att skarpa gränser ska sättas för merparten av unionens sammanlagda utsläpp av koldioxid.

Sverige bör omgående ställa sig bakom förslagen och aktivt verka för att de genomförs. Om så sker införs tillräckliga styrmedel för att fasa ut fossilberoendet i EU som helhet. Detta är en enorm framgång för klimatarbetet. Det innebär också att svensk klimatpolitik helt kan byta fokus. Nationella mål och regler med fokus på utsläppen inom Sveriges gränser blir obsoleta.

Reduktionsplikten, transportsektormålet och bonus-malus kan avskaffas. Hotet mot att nå klimatmålen blir att de nya reglerna förlorar sin folkliga legitimitet. Nationell klimatpolitik, i Sverige såväl som i resten av EU, måste därför i stället inriktas på att underlätta för hushåll och företag att verka inom de ramar som ges av EU:s nya regler.

Vad är det då kommissionen föreslagit och som trots de radikala konsekvenserna inte diskuteras i den svenska klimatpolitiska debatten? Tre delar av förslagen är centrala:

1. Halvering av antalet utsläppsrätter. Knappt hälften av EU:s nuvarande utsläpp sker från företag som omfattas av reglerna för utsläppshandel. Det gäller tung industri som stål-, massa- och cementproduktion, elkraft och värme samt allt flyg inom EU. Systemet innebär att företagen måste leverera in en utsläppsrätt per ton utsläppt koldioxid till ett konto hos EU-kommissionen där också företagens utsläpp registreras. Antalet utsläppsrätter som ges ut är begränsat och minskar varje år med ett i förväg bestämt antal. EU har fullständig kontroll på exakt hur stora utsläppen blir medan marknaden får avgöra var de sker och av vem. EU-kommissionen föreslår nu att utgivningen av utsläppsrätter ska fasas ut dubbelt så snabbt och helt upphöra år 2040.

2. Ett nytt utsläppshandelssystem. Ansvar för att minska utsläppen från vägtrafik och uppvärmning är i dag nationellt. Det har lett till dyra och okoordinerade nationella styrmedel med dålig måluppfyllelse. I Sverige är bonus-malus och reduktionsplikten exempel på detta. Kommissionen föreslår därför att ett nytt utsläppshandelssystem, likt EU-ETS, införs för vägtrafik och uppvärmning. Utgivningen av utsläppsrätter kommer att minska över tid för att helt upphöra år 2044.

3. Skarpare regler för utsläpp från nya bilar. I dag finns regler för hur stora de genomsnittliga utsläppen mätt som gram koldioxid per kilometer får vara från nya bilar. Kommissionen föreslår att dessa tak för utsläppen minskas snabbare och blir noll 2035. Efter det får inga nya fossildrivna bilar säljas inom unionen.

De tre förslagen sätter skarpa gränser för merparten av unionens utsläpp. Sammanlagt blir utsläppen inom systemen 26 miljarder ton koldioxid, innan de helt upphör. Detta motsvarar vad världen i dag släpper ut under ett drygt halvår. EU blir därmed ett viktigt föredöme för världen som vi kan vara stolta över.

De föreslagna reglerna innebär att stålproducenter, bilfabrikanter, flygföretag och alla andra inom systemen måste hitta helt utsläppsneutrala alternativ senast vid den tidpunkt utsläppsrätterna tar slut, alltså i god tid innan år 2050. Om företagen inte lyckas får de lägga ned verksamheten. Detta kommer att ske oavsett svenska styrmedel och hållbarhetsstrategier i företag, kommuner och pensionsfonder.

Men samtidigt som utsläppshandelssystemen tvingar fram en utfasning av fossil verksamhet skapas förstås lika stora nya marknader. För företagen blir arbetet för att bli klimatneutral därmed en nödvändig del av affärsstrategin – det blir sista raden i bokslutet i stället för ett avsnitt om företagets sociala ansvar. Pensionsfonder och andra investerare behöver bedöma om företagens affärsstrategi är lönsam, givet det faktum att utsläppshandelssystemet med tvingande kraft fasar ut utsläppen av koldioxid. Att på diskutabla sätt mäta företagens eller investeringsportföljens koldioxidavtryck är inte ett särskilt effektivt sätt att göra en sådan lönsamhetsbedömning.

Foto: Magnus Hallgren

Eftersom ett utsläppshandelssystem garanterar måluppfyllelse så länge det är på plats kan diskussionen om huruvida de klimatpolitiska styrmedlen är tillräckliga avslutas. Det svenska Klimatpolitiska rådet, som har som huvuduppgift att analysera just detta, kan därmed få andra uppgifter.

De av EU-kommissionen föreslagna reglerna leder till en strukturomvandling av samhället. Den är inte unikt stor jämfört med industrialiseringen och den nu pågående digitaliseringen. Den skiljer sig dock på en viktig punkt från tidigare strukturomvandlingar – den kommer inte att ske om inte tvingande politiskt bestämda utsläppsregler finns på plats. I demokratier kräver detta att de har tillräckligt folkligt stöd.

Industrialiseringen skedde oavsett om den upplevdes som rättvis av befolkningen eller inte. Så är inte fallet med omställningen till klimatneutralitet. Den grundläggande förutsättningen för omställningen kan gå förlorad om dess politiska legitimitet försvinner. Med EU-kommissionens förslag på plats måste därför nationell politik inriktas på att så inte ska ske. Detta är inte enkelt, särskilt i länder som Polen med sina 80 000 kolgruvearbetare.

Industrialiseringen av samhället skedde oavsett om den upplevdes som rättvis av befolkningen eller inte. Så är inte fallet med omställningen till klimatneutralitet

Sverige kan dock fortsatt bli ett klimatpolitiskt föredöme.

Ska så ske handlar det inte om att sätta skarpare nationella utsläppsmål än andra länder, inte heller om att skuldbelägga och försvåra för dem som är sena i omställningen. Kanske var det viktigt tidigare, när EU och dess medlemsländer inte insåg behovet av att stoppa klimatförändringarna.

Nu handlar det i stället om att visa att den strukturomvandling som EU:s regler tvingar fram kan göras på ett socialt acceptabelt sätt. Vi kallar oss ibland för världsmästare i socialt accepterad strukturomvandling. Våra kunskaper och erfarenheter kan bli värdefulla om vi inser att det nu är dags att lägga om den svenska klimatpolitiken.

Åtgärder som reduktionsplikten, som gör företag och hushåll förbannade utan att minska utsläppen från den europeiska vägtrafiken, är då fel väg att gå. Det finns goda skäl att underlätta för en expansion av biodrivmedelsproduktion i Sverige. Men detta bör då ske genom traditionell industripolitik, inte genom att tvinga åkerier, bönder och hushåll på landsbygden att köpa biobränsle oavsett kostnad.

Nya nationella mål för konsumtionsbaserade klimatavtryck är också fel. Merparten av vår import kommer från Europa och det finns ingen anledning att påverka denna. Handelspolitik kan vara ett sätt att påverka Kina och andra länder, men sådan politik ska bestämmas av EU.

Den svenska klimatpolitikens fokus på nationella utsläpp har varit ett föredöme, men har nu kommit till vägs ände. Det är dags att tänka om.

DN Debatt. 23 februari 2022

Debattartikel

John Hassler, professor i nationalekonomi med fokus på klimat:

"EU tvingar Sverige att ändra klimatpolitik"

Repliker

Magnus Nilsson, miljökonsult:

"Rätt nationella klimatåtgärder förstärker EU:s klimatpolitik"

Sex forskare:

"Nationell klimatpolitik fortsatt viktigt av flera skäl"

Transportföretagen:

"Sverige borde göra som Tyskland"

Slutreplik

John Hassler, professor i nationalekonomi med fokus på klimat:

"Okunskapen är enorm om hur EU:s klimatpolitik fungerar"

TEXT

John Hassler, professor i nationalekonomi med fokus på klimat, Stockholms universitet

